

**ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ
ЗАКЛАД «МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ
ПЕРСОНАЛОМ»**

**Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи студентів
з дисципліни
«Практична психологія в системі соціальної роботи»
(для бакалаврів)**

Київ 2018

Підготовлено професором кафедри психології *Н. В. Коляденко*

Затверджено на засіданні кафедри психології (протокол № 1 від 31.08.17)

Схвалено Вченою радою Навчально-наукового інституту міжнародних відносин та соціальних наук (протокол № 2 від 28.09.17)

Коляденко Н. В. Методичні матеріали щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни «Практична психологія в системі соціальної роботи» (для бакалаврів). – К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2018. – 13 с.

Методичні матеріали щодо забезпечення самостійної роботи студентів містять пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни «Практична психологія в системі соціальної роботи», вказівки до виконання контрольного завдання, варіанти контрольних завдань, питання для самоконтролю, а також список літератури.

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2018
© ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2018

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Методичні матеріали для самостійної роботи студентів з курсу «Практична психологія в системі соціальної роботи», складені відповідно до програми вивчення дисципліни, передбачають підготовку відповідей на контрольні питання та завдання, а також розв’язання проблемних ситуацій та творчих завдань.

Основна мета курсу – розширити діапазон теоретичних знань і практичних навичок надання психологічної допомоги.

З метою поглиблення, закріплення знань, перевірки якості їх засвоєння до програми включені варіанти контрольних завдань, питання для самоконтролю, а також список рекомендованої літератури.

У результаті вивчення курсу студенти мають:

знати: основи практичної психології в соціальній роботі;

уміти: цілеспрямовано і ефективно реалізовувати сучасні технології психосоціальної допомоги населенню; виявляти, формулювати і вирішувати проблеми у сфері психосоціальної допомоги; прогнозувати, проектувати, моделювати і здійснювати експертну оцінку соціальних процесів і явищ у сфері психосоціальної допомоги; під час участі у пілотних проектах створювати інноваційні майданчики установ у сфері психосоціальної роботи.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

дисципліни

«ПРАКТИЧНА ПСИХОЛОГІЯ В СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ»

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
Змістовий модуль I. Психологічні основи соціальної роботи	
1	Психологія соціальної роботи як навчальна дисципліна
2	Основи психологічних досліджень у соціальній роботі
3	Психологія управління в соціальній роботі
Змістовий модуль II. Основні напрями психосоціальної допомоги в соціальній роботі	
4	Діагностика в соціальній роботі
5	Профілактика в соціальній роботі
6	Консультування в соціальній роботі
7	Тренінг в соціальній роботі
Змістовий модуль III. Кризова психосоціальна допомога в соціальній роботі	
8	Психосоціальна допомога сім'ї, яка виховує дитину з обмеженими можливостями
9	Психосоціальна допомога літнім людям у соціальній роботі
10	Основи профілактики насильства в сім'ї
Разом годин: 90	

ЗМІСТ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

з дисципліни

«ПРАКТИЧНА ПСИХОЛОГІЯ В СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ»

Змістовий модуль I. Психологічні основи соціальної роботи

Тема 1. Психологія соціальної роботи як навчальна дисципліна

Методичні вказівки: при виконанні завдань студентам необхідно звернути увагу на психологію в системі соціального знання. Дати визначення понять «психологія», «соціальна робота». Особливу увагу звернути на значення психологічної теорії для соціальної роботи.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Предмет психології.
2. Місце психології в системі соціального знання.
3. Завдання психології в соціальній роботі.
4. Значення психологічної теорії для соціальної роботи.

Творчі завдання

1. Розкрийте сутність понять «практична психологія», «соціальна робота».
2. Підготуйте презентацію на тему «Психологія в соціальній роботі».

Література [1–8; 12]

Тема 2. Основи психологічних досліджень у соціальній роботі

Методичні вказівки: у процесі самостійного вирішення завдань, студентам необхідно звернути увагу на методологічні основи та методи психологічних досліджень. Знати основи організації психологічних досліджень у соціальній роботі.

Особливу увагу приділити проблемі дієвих досліджень у соціальній роботі.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Організація психологічних досліджень у соціальній роботі.
2. Методологічні основи психологічних досліджень у соціальній роботі.
3. Основні методи психологічних досліджень у соціальній роботі.

4. Інтерв'ювання як метод досліджень у соціальній роботі.
5. Дієві дослідження в соціальній роботі.
6. Науковий супровід психосоціальної роботи.

Творчі завдання

1. Опишіть основні психодіагностичні методи в соціальній роботі.
2. Підберіть валідні психодіагностичні методики для оцінки психологічного стану клієнта.

Література [1; 3; 4; 7–9]

Тема 3. Психологія управління в соціальній роботі

Методичні вказівки: у процесі самостійного вирішення завдань з даної теми студентам необхідно звернути увагу на психологічні принципи управління в соціальній сфері. Ретельного аналізу та вивчення потребують особливості організаційного лідерства та керівництва в соціальній роботі. Особливу увагу приділити організації соціальної роботи з окремими категоріями клієнтів (маргінальні групи; представники субкультур, расових і національних меншин, релігійних організацій; психічно хворі; клієнти різних вікових категорій; самотні та малозабезпечені, соціально вразливі категорії клієнтів).

Питання та завдання для самоконтролю

1. Сутність і зміст психології управління в соціальній роботі.
2. Функції управління в соціальній роботі.
3. Психологічні принципи управління в соціальній сфері.
4. Особливості організаційного лідерства та керівництва в соціальній роботі.
5. Лідерство, засноване на дії, в соціальній роботі.
6. Управління командою в соціальній роботі.
7. Мультидисциплінарні бригади.
8. Психологія управління в установах соціального захисту.
9. Інструменти управління в соціальній роботі, організація зворотного зв'язку.
10. Організація соціальної роботи з маргінальними категоріями клієнтів.

11. Особливості соціальної роботи з представниками субкультур, расових і національних меншин, релігійних організацій.
12. Соціальна робота з психічно хворими.
13. Питання соціальної роботи з клієнтами різних вікових категорій.
14. Організація соціальної роботи з самотніми та малозабезпеченими клієнтами.

Творчі завдання

1. Визначте завдання психолога та соціального працівника у складі мультидисциплінарної бригади.
2. Підготуйте презентацію на тему «Організація соціальної роботи з окремими категоріями клієнтів (маргінальні групи; представники субкультур, расових і національних меншин, релігійних організацій; психічно хворі; клієнти різних вікових категорій; самотні та малозабезпечені, соціально вразливі категорії клієнтів).

Література [1–4; 6–9]

Змістовий модуль II. Основні напрями психосоціальної допомоги в соціальній роботі

Тема 4. Діагностика в соціальній роботі

Методичні вказівки: відповіді на поставлені запитання передбачають знання студентами основ психосоціальної діагностики в соціальній роботі.

Особливу увагу звернути на когнітивно-біхевіористські підходи та діагностику особливих потреб клієнтів у соціальній роботі.

На самостійне опрацювання виноситься проблема оцінки потреби та успішності в соціальній роботі, діагностичні інструменти оцінювання.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Психосоціальна діагностика в соціальній роботі.
2. Методичні підходи у психосоціальній діагностиці.
3. Діагностика в когнітивно-біхевіористській роботі.
4. Оцінка потреби та успішності в соціальній роботі.
5. Діагностичні інструменти оцінювання в соціальній роботі.
6. Діагностика особливих потреб клієнтів у соціальній роботі.

Творчі завдання

1. Визначте критерії успішності соціальної роботи.
2. Підготуйте презентацію на тему «Діагностика в когнітивно-біхевіористській роботі».

Література [1–9]

Тема 5. Профілактика в соціальній роботі

Методичні вказівки: у процесі самостійного вирішення завдань з даної теми студентам необхідно звернути увагу на сутність поняття профілактики та її рівні. Особливу увагу приділити питанню психологічної освіти в соціальній роботі.

На самостійне опрацювання виносяться питання засобів профілактики в соціальній роботі.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Поняття психопрофілактики та її рівні.
2. Психосоціальна профілактика в соціальній роботі.
3. Психологічна освіта в соціальній роботі.
4. Фактори психосоціального ризику та їх оцінка.
5. Засоби профілактики в соціальній роботі.

Творчі завдання

1. В робочому зошиті запишіть визначення поняття «Психопрофілактика»
2. Підготуйте презентацію на тему «Фактори психосоціального ризику та їх оцінка».
3. Вставте пропущений вираз та закінчить визначення «Психосоціальна профілактика – це система заходів, що здійснюються _____ з метою запобігання відхилень від _____, зменшення ймовірності їх виявів, підготовки людини до тих або інших значущим подій життя»:
 - а) фахівцем з соціальної роботи;
 - б) загальноприйнятими соціальними норм і правил.

Література [1–9]

Тема 6. Консультування в соціальній роботі

Методичні вказівки: при виконанні завдань студентам необхідно звернути увагу на поняття, цілі, завдання та методи консультування в соціальній роботі. У процесі вивчення рекомендованої літератури важливо проаналізувати основи консультативної взаємодії в соціальній роботі. Ретельно розглянути питання оцінки потреб клієнта в соціальній роботі.

На самостійне опрацювання виносяться питання етапів процесу консультування.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Поняття консультування в соціальній роботі.
2. Цілі консультування в соціальній роботі.
3. Завдання консультування в соціальній роботі.
4. Методи консультування в соціальній роботі.
5. Психологічна характеристика користувачів соціальних послуг.
6. Основи консультативної взаємодії в соціальній роботі.
7. Етапи консультування в соціальній роботі.
8. Визначення клієнта в соціальній роботі.
9. Оцінка потреб клієнта в соціальній роботі.

Творчі завдання

1. Проведіть ділову гру «Консультування в соціальній роботі».
2. Підготуйте презентацію на тему «Психологічна характеристика користувачів соціальних послуг».
3. Вставте пропущене визначення: «Створити довіру допомагають такі форми реагування консультанта на мову і поведінку клієнта, які не носять характер загрози або _____ втручання»:
 - а) загрози;
 - б) несвоєчасного енергійного.

Література [1–10, 12]

Тема 7. Тренінг в соціальній роботі

Методичні вказівки: у процесі самостійного вирішення завдань з даної теми, студентам необхідно звернути увагу на принципи роботи тренінгової групи. Знати поняття тренінгу та його функції в соціальній роботі. Ретельного аналізу та вивчення потребують основні характеристики методів тренінгу в соціальній роботі.

Особливу увагу приділити процедурі створення тренінгових програм.

На самостійне опрацювання виносяться питання створення та динаміки розвитку тренінгової групи.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Поняття тренінгу в соціальній роботі.

2. Функції тренінгу в соціальній роботі.
3. Формування тренінгової групи в соціальній роботі.
4. Принципи роботи тренінгової групи в соціальній роботі.
5. Динаміка розвитку тренінгової групи в соціальній роботі.
6. Створення тренінгової програми в соціальній роботі.
7. Структура тренінгу в соціальній роботі.
8. Основні характеристики методів тренінгу в соціальній роботі.

Творчі завдання

1. Запишіть принципи роботи тренінгової групи.
2. Розробіть тренінгову програму за такими варіантами:
 - а) асертивності (впевненості);
 - б) креативності;
 - в) комунікативних навичок.

Література [1–11]

Змістовий модуль III. Кризова психосоціальна допомога в соціальній роботі

Тема 8. Психосоціальна допомога сім'ї, яка виховує дитину з обмеженими можливостями

Методичні вказівки: відповіді на поставлені питання передбачають знання студентами понять «інвалід», «інвалідність», «дитина-інвалід» та «інвалід з дитинства». Знати особливості життєвого циклу, функції та структури сім'ї дитини-інваліда. Особливу увагу приділити напрямам та формам психологічної роботи у процесі соціальної роботи з сім'єю інваліда. На самостійне опрацювання виносяться питання життєвих стратегій сім'ї інваліда.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Поняття «інвалід», «інвалідність».
2. Причини інвалідності в дитячому віці.
3. Поняття «дитина-інвалід» та «інвалід з дитинства».
4. Психосоціальна характеристика членів сім'ї інваліда.
5. Сиблінги дитини-інваліда, їх психосоціальна характеристика.
6. Психосоціальна характеристика сім'ї, де інвалід є батьком (матір'ю).

7. Особливості життєвого циклу, функції та структури сім'ї дитини-інваліда.
8. Кризові періоди сім'ї, яка виховує дитину-інваліда.
9. Життєві стратегії сім'ї інваліда.
10. Напрями та форми психологічної роботи у процесі соціальної роботи з сім'єю інваліда.
11. Діагностика в соціальній роботі з сім'єю інваліда.

Творчі завдання

1. Підберіть валідні методики та проведіть психодіагностику психологічних станів і внутрішньосімейних стосунків членів сім'ї, в якій виховується дитина-інвалід.
2. Вставте пропущене слово та закінчить визначення: «Е. Кюблер-Росс (E. Kibler-Ross) виділила п'ять стадій горя: заперечення; угода; _____; депресія; _____». На думку дослідників, ці стадії проходять батьки після початкового шоку – _____ хворої дитини»:
 - а) гнів;
 - б) прийняття;
 - в) народження.

Література [1–10; 12]

Тема 9. Психосоціальна допомога літнім людям у соціальній роботі

Методичні вказівки: у процесі самостійного вирішення завдань з даної теми, студентам необхідно звернути увагу на особливості спілкування з людьми похилого та старечого віку. Ретельного аналізу та вивчення потребує процедура консультування в соціальній роботі з літніми людьми. Особливу увагу приділити питанню тренінгів у психосоціальній роботі з літніми людьми.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Психосоціальна діагностика літніх людей.
2. Особливості спілкування з людьми похилого та старечого віку.
3. Консультування в соціальній роботі з літніми людьми.
4. Тренінги в психосоціальній роботі з літніми людьми.

Творчі завдання

1. Підберіть валідні методики та проведіть діагностику психосоціальної ситуації клієнта похилого віку.
2. Підготуйте презентацію на тему: «Психологічні особливості людей похилого та старечого віку».
3. Складіть програму тренінгу спілкування для людей пенсійного віку за місцем проживання.

Література [1–9; 12]

Тема 10. Основи профілактики насильства в сім'ї

Методичні вказівки: відповіді на поставлені питання передбачають знання студентами понять насильства в сім'ї, його різновиди, основи діагностики насильства в сім'ї (фізичного, психологічного, сексуального)..

Особливу увагу приділити особливостям психологічного консультування постраждалих від насильства в сім'ї, питанням профілактики насильства в сім'ї та жорстокого поводження з дітьми.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Поняття насильства в сім'ї, його різновиди.
2. Діагностика насильства в сім'ї (фізичного, психологічного, сексуального).
3. Діагностика нехтування основними потребами дитини.
4. Особливості психологічного консультування постраждалих від насильства в сім'ї.
5. Профілактика насильства в сім'ї та жорстокого поводження з дітьми.

Творчі завдання

1. Дати визначення понять «насильство», «насильство в сім'ї».
2. Підготуйте презентацію на тему «Жорстоке поводження з дітьми».
3. Вставте пропущені слова та закінчіть речення «Жорстоке поводження з дітьми в сім'ї, _____ насильство викликають необхідність надання кваліфікованої _____ допомоги з боку фахівців з соціальної роботи, _____, лікарів різного профілю та правоохоронних органів»:
 - а) шкільне;
 - б) комплексної;
 - в) психологів.

Література [1–8; 12]

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Грановская Р. М. Элементы практической психологии. – 5-е изд., испр. и доп. – СПб.: Речь, 2003. – 655 с.
2. Дуткевич Т. В. Вступ до спеціальності: практична психологія / Т. В. Дуткевич, О. В. Савицька. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2005. – 208 с.
3. Короткий курс лекцій з дисципліни «Психологія соціальної роботи». – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://studme.com.ua/201303>
4. Малкина-Пых И. Г. Справочник практического психолога / И. Г. Малкина-Пых. – М.: Эксмо, 2005. – 781 с.
5. Мілютіна К. Л. Теорія та практика психологічного тренінгу / К. Л. Мілютіна. – К.: МАУП, 2004. – 192 с.
6. Овчинников Б. В. Типы темперамента в практической психологии / Б. В. Овчинников, И. М. Владимирова, К. В. Павлов. – СПб.: Речь, 2003. – 282 с.
7. Панок В. Г. Основи практичної психології / В. Г. Панок, Т. М. Титаренко, Н. В. Чепелева. – К.: Либідь, 2006. – 536 с.
8. Практикум з психології. – Чернівці: Рута, 2006. – 360 с.
9. Немов Р. С. Психология. Словарь-справочник. – М.: Владос-Прес, 2003. – Т. 2. – С. 161.
10. Робота практичного психолога з батьками: [навч.-метод. посіб.] / Д. І. Бородій, В. С. Корнят; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Львів: Растр-7, 2015. – 229 с.
11. Сидоренко Е. В. Тренинг коммуникативной компетентности в деловом взаимодействии / Е. В. Сидоренко. – СПб., 2004.
12. Фаин С. Ф. Первичная консультация: установление контакта и завоевание доверия: пер.з англ. / С. Ф. Фаин, П. Р. Глисер. – М.: Когито-центр, 2003.